

Date: 23rd June-2026

**ДАВЛАТ ХАРИДЛАРИ ТИЗИМИДА ШАФФОФЛИК ВА
БЮДЖЕТЛАШТИРИШ**

Муродова Дилфуза Жалоловна
d.j.murodova@bux.du

Давлат харидлари тизими бюджет маблағларини самарали тарзда харажат қилишнинг муҳим воситаси ҳисобланади, шу сабабли унинг шаффофлиги бевосита бюджет ижроси самарадорлигига ва умумий молиявий барқарорликка таъсир кўрсатади. Ўзбекистон Республикаси Президентининг Олий Мажлисга йўлланган мурожаатида 2026 йилда давлат харидларининг очиқ, шаффоф ва адолатли тизимини яратиш вазифаси алоҳида таъкидланди, шунингдек тўғридан-тўғри шартномалар амалиётидан тўлиқ воз кечилиши эълон қилинди.

Вазирлар Маҳкамасининг 2024 йил 20 декабрдаги 865-сон қарори билан тасдиқланган “2025–2027 йилларда давлат харидлари тизимини такомиллаштириш ва ривожлантириш стратегияси”да қайд этилишича, соҳада бир қатор муаммолар — тўғридан-тўғри шартномалар улушининг юқорилиги, шартнома мажбуриятларини мониторинг қилиш тизимининг етарли даражада ривожланмаганлиги, шикоятларни кўриб чиқишнинг самарали механизми мавжуд эмаслиги, олдиндан тил бириктириш ва манфаатлар тўқнашуви хавфларининг сақланиб қолаётганлиги — ҳамон долзарблигини сақлаб қолмоқда. Шу муносабат билан, давлат харидлари жараёнларини рақамлаштириш ва бюджетлаштириш билан уйғунлаштириш орқали шаффофликни таъминлаш масаласи долзарб илмий-амалий аҳамият касб этади.

Мақоланинг мақсади — давлат харидлари тизимида амалга оширилаётган шаффофлик чора-тадбирларининг бюджет маблағларидан самарали фойдаланиш ва молиявий барқарорликка таъсирини таҳлил қилиш, шунингдек уларни бюджет бошқаруви тизими билан янада чуқур уйғунлаштиришга доир тавсиялар ишлаб чиқишдан иборат.

Давлат харидлари тизимида шаффофликни таъминлашга йўналтирилган чора-тадбирларни уч асосий йўналишга бирлаштириш мумкин: нарх шаффофлигини рақамли технологиялар орқали таъминлаш, рақобат муҳитини кенгайтириш ва тўғридан-тўғри шартномалар амалиётини қисқартириш, ҳамда ҳисоб-китоб ва молиявий оқимлар устидан назоратни кучайтириш орқали уларни бюджет жараёни билан уйғунлаштириш (1-жадвалга қаранг).

Йўналиш	Механизм / тизим	Ҳуқуқий асос	Бюджет-молиявий самараси
Нарх шаффофлиги	СИ асосидаги ўртача бозор нархи модули, хавф чегаралари (10%/20%)	ПФ-259 (26.12.2025)	Нарх манипуляцияси хавфининг камайиши,

Date: 23rd June-2026

Йўналиш	Механизм / тизим	Ҳуқуқий асос	Бюджет-молиявий самараси
			харажатларнинг асосланганлиги
Рақобатни кенгайтириш	Тўғридан-тўғри шартномалар рўйхатининг бекор қилиниши, “таклиф сўрови” тартиб-таомили	ПФ-259; ВМ 865-сон қарори	Олдиндан тил бириктириш хавфининг камайиши, маблағлардан самарали фойдаланиш
Ҳисоб-китоб назорати	Ягона ғазна ҳисобварақлари орқали клиринг тизими	ВМ 734-сон қарори	Маблағларнинг мақсадсиз ишлатилишининг олдини олиш, харид-бюджет жараёнларининг бирлашуви
Натижалар шаффофлиги	“Харидларда КРІ” ва “Давлат харидларида шаффофлик” рейтинглари	ВМ 865-сон, 734-сон қарорлари	Буюртмачилар фаолиятининг жамоатчилик назоратига очилиши

Биринчи йўналиш бўйича, Президентнинг 2025 йил 26 декабрдаги ПФ-259-сон Фармониға мувофиқ, 2026 йил 1 мартдан бошлаб давлат харидлари махсус ахборот порталида харид предметининг ўртача бозор нарҳини сунъий интеллект асосида ҳисоблаб берувчи электрон модул ишга туширилади; бошланғич ёки шартнома нарҳининг ўртача бозор нарҳидан четланиш даражаси (10 фоиздан ортиқ ёки 20 фоиздан кам бўлганда) юқори хавфли деб баҳоланиб, назорат органлари томонидан биринчи навбатда текширилади. Бундан ташқари, 2026 йил 1 июлдан барча таклифларни фақат электрон шаклда баҳолаш ва ишончномаларни электрон тарзда расмийлаштириш жорий этилади, бу эса қарор қабул қилишда инсон омили ва субъективлик даражасини сезиларли камайтиради.

Иккинчи йўналиш доирасида, 2026 йил 1 январдан тўғридан-тўғри шартнома тузиш орқали харид қилиш мумкин бўлган товарлар, ишлар ва хизматлар рўйхати бутунлай бекор қилиниб, барча харидлар рақобат асосида, жумладан янги “таклиф сўрови” тартиб-таомили орқали амалга оширилади. Бу қарор айнан Вазирлар Маҳкамасининг 865-сон қарорида қайд этилган “тўғридан-тўғри шартномалар улушининг юқорилиги” муаммосига бевосита жавоб ҳисобланади ва бюджет маблағларидан рақобат орқали самарали фойдаланиш имконини кенгайтиради.

Date: 23rd June-2026

Учинчи йўналиш бўйича, давлат харидлари электрон тизими операторларига нисбатан Иқтисодиёт ва молия вазирлиги ахборот тизимида очилган шахсий ғазна ҳисобварақлари орқали амалга ошириладиган клиринг ва ҳисоб-китоб тизимидан фойдаланиш мажбурияти жорий этилган (Вазирлар Маҳкамасининг 734-сон қарори), бу эса харид маблағларининг тижорат банкларида депозитга жойлаштирилиши ёки операторлар томонидан ўз манфаатлари йўлида ишлатилишининг олдини олади ва харид жараёнларини бюджет ҳисоб-китоб тизими билан тўғридан-тўғри боғлайди. Шунингдек, “Харидlarda KPI” рақамли рейтинг тизими жорий этилмоқда, у орқали бюджет буюртмачиларининг харид фаолияти самарадорлиги мунтазам баҳоланади ва натижалар Вазирлар Маҳкамаси даражасида ҳар чоракда муҳокама қилинади.

Кўриб турганимиздек, давлат харидлари тизимидаги ислохотлар бюджет жараёни билан узвий боғланган ҳолда амалга оширилмоқда — хусусан, харид нархларининг сунъий интеллект орқали назорат қилиниши ва ҳисоб-китобларнинг ягона ғазна тизими орқали амалга оширилиши бюджет маблағларининг исроф бўлишининг олдини олади ҳамда умумий молиявий барқарорликка ижобий таъсир кўрсатади. Шу билан бирга, ислохотларнинг асосий қисми 2026 йилнинг турли саналаридан (январь, март, июль) босқичма-босқич жорий этилаётганлиги уларнинг амалий самарадорлигини тўлиқ баҳолаш учун қўшимча вақт ва мониторинг талаб этилишини кўрсатади. Бундан ташқари, маҳаллий бюджет даражасидаги буюртмачилар орасида рақамли саводхонлик ва янги тартиб-таомилларга мослашиш даражасининг турлича бўлиши минтақалар кесимида қўшимча таҳлил зарурлигини кўрсатади.

Ўтказилган таҳлил асосида қуйидаги хулоса ва тавсияларни шакллантириш мумкин:

Давлат харидлари нархларини шакллантиришда жорий этилаётган сунъий интеллект асосидаги модулнинг амалий самарадорлигини мунтазам таҳлил қилиш ва хавфларни баҳолаш мезонларини (10/20 фоизли четланиш чегаралари) илмий асосда такомиллаштириб бориш мақсадга мувофиқ.

Харид жараёнларидаги ҳисоб-китобларни ягона ғазна тизими орқали амалга ошириш амалиётини барча давлат буюртмачилари даражасида қаттиқ назоратда сақлаш ва молия ҳамда харид ахборот тизимларининг тўлиқ интеграциясини таъминлаш зарур.

“Харидlarda KPI” рейтинг тизими натижаларини “Очиқ бюджет” порталидаги маълумотлар билан ўзаро боғлаб, бюджет ташкилотлари харид фаолиятининг умумий молиявий натижаларга таъсирини жамоатчилик учун очиқ тарзда тақдим этиш тавсия этилади.

Тўғридан-тўғри шартномалар амалиётидан тўлиқ воз кечиш жараёнида кичик ҳудудлардаги бюджет буюртмачиларининг янги рақамли тартиб-таомилларга мослашувини қўллаб-қувватлайдиган ўқув ва техник ёрдам дастурларини ташкил этиш лозим.

Date: 23rd June-2026

Давлат харидлари соҳасидаги шикоятларни кўриб чиқишнинг самарали ва тезкор механизмини яратиш, бунда “Давлат харидларида шаффофлик” рейтинги маълумотларидан фойдаланиш мақсадга мувофиқ.

Хулоса қилиб айтганда, давлат харидлари тизимида амалга оширилаётган рақамлаштириш ва шаффофлик чора-тадбирлари бюджет маблағларидан самарали фойдаланиш ва молиявий барқарорликни мустаҳкамлашнинг муҳим омилига айланмоқда. Бироқ ислохотларнинг барқарор натижа бериши учун уларни бюджет бошқаруви тизими билан янада чуқур уйғунлаштириш, рақамли тизимларнинг тўлиқ интеграциясини таъминлаш ва барча даражадаги буюртмачиларнинг тайёргарлигини ошириш талаб этилади.

ФОЙДАЛАНИЛГАН АДАБИЁТЛАР РЎЙХАТИ:

1. Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2025 йил 26 декабрдаги ПФ-259-сон “Давлат харидлари тизимида рақобат муҳити ва шаффофликни таъминлаш бўйича навбатдаги чора-тадбирлар тўғрисида”ги Фармони.
2. Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг 2024 йил 20 декабрдаги 865-сон “2025–2027 йилларда давлат харидлари тизimini такомиллаштириш ва ривожлантириш стратегиясини тасдиқлаш тўғрисида”ги қарори.
3. Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг 2022 йил 31 декабрдаги 734-сон “Давлат харидлари электрон тизими операторлари фаолиятини тартибга солиш механизмларини такомиллаштириш чора-тадбирлари тўғрисида”ги қарори.
4. Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг 2025 йил 8 апрелдаги 210-сон “2025–2030 йилларда давлат молиясини бошқариш тизimini такомиллаштириш стратегиясини тасдиқлаш тўғрисида”ги қарори.
5. “Давлат харидлари тўғрисида”ги Ўзбекистон Республикасининг Қонуни.
6. Ўзбекистон Республикаси Иқтисодиёт ва молия вазирлигининг “Очиқ бюджет” ахборот портали маълумотлари. — openbudget.uz.
7. [Мавзу бўйича 3–5 та маҳаллий ва хорижий илмий мақола (давлат харидлари самарадорлиги, бюджет менежменти ва харидлар шаффофлиги мавзусидаги тадқиқотлар) журнал талабларига мувофиқ муаллиф томонидан қўшилиши тавсия этилади.]

